

Հրեան անոք անօգնական հարկանէր,
Հայէր և ոչ գող տեսանէր իւր ըզհետս:

ՆԻԲԵԼՈՒՆԳՆԵՐՈՒՆ ԵՐԳԸ

(Հար. տես Բազմ. 1925, էջ 176)

Գու՞թ պարմանեաց անկա ի սիրտ երկոցուն,
Խորախոյս ընդ հոյս արեաց բարձեալ դիմեցին,
Յօժարք բեռներն զու հաղորդք Յիսուսի:

Արքայն Գունթեր զընաց Սիգֆրիդը գտնել:
Ասպնջականն արքայական ու մարդիկն
Ընդունեցին օտարականն՝ անթերի
Այնքունթեամբ և մեծարոյ յարգանօք:
Շնորհալի տէրը ծըռեցաւ՝ տեսնելով
Անոց իրեն ուղգած շքնաղ ողջոյններն:
« Ազնիւ Սիգֆրիդ, ըսաւ իսկոյն թագաւորն,
Հիացումի մէջ մընացի՛ լըսելով
Որ դուք մինչև հոս՝ մեր երկիրն էք եկեր:
Ի՞նչ փնտռուու համար եկեր էք դուք Վորմս՝
Հռենոսի վրայ: Տուաւ արգալին պատասխան
Օտարականն. « Ինչո՞ւ ձեռն ծածկէի:
Իմ հայրենի երկրիս մէջ ինձ պատմեցին
Թէ հոս ձեր մօտ կը գտնուին (ուզեցի
Ապահովուիլ) խիզախազոյն մարտիկներն
Որ ունեցած ըլլայ երբեք թագաւորս:
Ես այս մասին շատ զըրոյցներ լըսեցի.
Ահա ասոր համար եկայ մինչև հոս:
Ձեր քաջութեան համար ալ ես լըսեցի
Շատ բան. Իրբեք ասեիք թա՛ թագաւոր
Տեսնուած չէ կ'ըսեն. ամէն երկրի մէջ
Շատ կը խօսին մարդիկ անոր նըկատմամբ:
Արդ, ես բընաւ մեկնելու միտք կամք չունիմ՝
Մինչև որ ձեր քաջութեան փորձը չառնեմ:
Ես ալ մարտիկ մըն եմ և թոյգ պիտի կրեմ:
Պիտ՝ ուզէի այնպէս ընել՝ որ վըրաս
Երբ խօսէին՝ ըսէին. ան իրաւամբ
Ունի մարդեր ու պետութիւն: Որ զի 'լլամ
Արժանի՛ անք եմ ասեր կենաց ու պատիւ:
Արդ դուք ըլլամք իսկ հըզօր այնքան՝ որքան
Ինձ ըսուեցաւ, ամենեւին հոգեւ չէ.
Աս առթէ իսկ մէկուն հանոյք՝ ներութիւն,
Ինչ որ ունիք՝ կ'ուզեմ խըլել ես ձեռն,
Գիւզ թէ քաղաք, եւ նըսանել ձեռքիս տակ:»

Կախանձելի՞ք, բիւր երանեաց արժանիք.
Ձի ընդառաջ ելի՞ք զըւարթք դուք նըմին,
Յորժամ նուզին գայցէ ընդ մայրս Խաչիւ:

Ի՜նչ Հ. ԵՒ. ՀԻՒՐԻՒԻՒՅ ԱՐԲԵԳՈ. ՇԻՐԱԿՍՅ
1876 յուլիս 4

ՄԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ԱՂԹԻՒՐ

Դու ինձ համար, ո՞չ ինչքան
Սիրուն էիր, երբ ըզքեզ
Փըզկտաներով մայրսեան,
Կ'ողջունէի սրտակէզ:

Ես կարնիրդ տակը զով
Կը հանգչէի օթթ ժամուն,
Ու դուն անմեղ երազով
Կ'որորէիր զիս ժպտուն:

Ձինջ, մշտաբօւն ակը՝ հօգւոյս
Էր հանելի անպայման
Ինչպէս նըշոյլ մ'աղօստ լոյս
Անօհմանին բարութեան,

Ուսկից ամէն ինչ կ'ելլէ
Եւ ինք հարստու կ'ըմնայ.
Ուսկից՝ ինչ որ կայ և է
Միշտ կենաց, ոգի կը ստանայ:

Առուիդ քով ծառ ու ծաղիկն
Ինձ սէր, հեշտանք կու տային,
Ու թըրթըռուն թիթեռնիկն՝
Ոսկեթև յոյս իմ կեանքին:

Հովաի երգերն ի բերան
Կու գայի ջուրը ըմպելու
Մրմունջիդ հետ զուգամայն.
Հաս նման էինք իրարու..

Ես քու ակիդ մէջ ամբիծ
Յոյսի կոկոն շնորհագեղ,
Դուն բիբիս մէջ անթխսիծ
Ձերդ աղամանդ մը շըքեղ..:

Դու միշտ նոյն ջինջ բերեղն ես,
Ես արդ ծաղիկ եմ թառամ
Հովեն խըլուած, կու գամ քեզ
Յիչէ.. ընկերդ մանկութեան...

Աղբի՛ր, կու գամ քեզ կրկին
Կորուած գեղջ ողբալու,
Ինչպէս լալկան այս ուրին
Յանբոժական ողբերգու:

Հ. ԵՂԱ ՓԷՅԻԿԱՆ

Չարմառա Մնաց արքայն, եւ հետն իր մար...
Երբ Սիգֆրիդի խօսքերն անոնք լըսեցին, [դերն
Եւ զի կ'ուզէր իրենց երկիրն ապշուպել:
Իր մարտիկները սոսկալի բարկացան:
« Ի՞նչպէս, ըսաւ արքայն Սիգֆրիդ դիւցազին,
Արժանացայ կորսնցնելու՝ բռնութեամբ
Օտար մարդու մը պետութիւնը՝ զոր հայրս
Երկայն ատեն կատաւարեց պատիւով.
Պիտի ցուցնենք ձեզ ի վընաս որ մենք ալ
Ասպետութեան կը տանինք փոյթ ու խընամ:»

— Պիտի մեկնիմ, պատասխանեց մարդը քաջ.
 Եթէ հողերդ խազազուծիւն ունենալ
 Ձեն կրնար քու քաշուծիւնովդ՝ կ'ուզեմ ես
 Չանտիք բոլոր առել: Եթէ կրնաս դուն
 զբրտակ իմ ժառանգութիւնըս ուժով,
 Թող հնազանդի գեղը: Մէջտեղ է դրուած
 Մեր երկուքին ժառանգութիւնն՝ հաւասար:
 Ո՛վ որ միտին յաղթանակէ՛ աւէն ինչ
 Պիտի անոր հնազանդի՛ մարդ թէ հող»:

Հազէն՝ Գերնոտ իսկոյն տըլին պատասխան.
 «Փափագ չունիմք, ըստ Գերնոտ, զբրտակ
 Հողեր եւ այդ պատճառաւ մարդ կորսընցնել
 Մարտիկներու ձեռքով. հարուստ երկիրներ
 Ունիմք որ մեզ կը հնազանդին օրէնքով՝
 Առգործութեամբ, եւ ուրիշ ոչ մէկ մարդու
 Քան թէ մեզի՛ պիտի լլային՝ անձնանուէր»:

Յատյթի կրակն առոր էր իր մտերիմներն
 Որ հոն էին. Մէջի Որտուիւն՝ որ հոն էր
 Րշաւ. «Պայմանը ծանրը վիշտ է մեզի.
 Սիգֆրիդն հրօք զըրգոնց առանց պատճառի:
 Եթէ չունիք գուք քաշուծիւն՝ ըլլայ դուք
 Քէ եղբայրներդ, եթէ ան նոյն իսկ բերէր
 Բանակ մ'ամբողջ՝ ալքայսական իրեն հետ,
 Իր խախէի պիտի անանկ կոխ մըղել,
 Եր խըրթաւ մարդի սակէ յետոյ հրաժարէր,
 Եւ իրաւամբ, իր յաւակնոտ սնուցքէն»:

Նիդերլանդի դիւցազը այս խօսքերէն
 Բեղբեկեցաւ հրաբորբ. ըսաւ. «Քու բազուկդ
 Առակ չէ իմ բազուկիս դէմ մըցելու:
 Ես թագաւոր մըն եմ հրօքը, եւ դուն ես
 Թագաւորին մարդը: Քեզ պէտ տասներկու
 Ձեն կրնար իմ դէմըս ելլել մարտի մէջ»:

«Ի սո՛ւր, ի սո՛ւր», աղաղակեց յանկարծոյն.
 Մէջի Որտուիւն. արժանաւոր որդին էր
 Ան Հազէնի թըրո՛ւն: Ալքայն կը տանուէր
 Որ Հազէն լուռ կը մընար այգափն երկար.
 Գերնոտ՝ ասպետ քաջ եւ արդոյ՝ մէջ մըտաւ,
 Եւ Որտուիւնն ըսաւ. «Յատյթդ ամբք,
 Իրա տէր Սիգֆրիդն այնպիտի բան մը չըրաւ
 Որ ամէն ինչ ազնուութեամբ վերջացնել
 Հնարաւ չըլլար մեզ. իմ կարծիքըս այս է:
 Ունենանք զինքը բարեկամ, եւ անկէ
 Պիտի մեզի հասնի զովեստ ու պատիւ»:

Այն ատեն խօսք առաւ Հազէն կորովին.
 «Ի՛նչպէս պիտի չըբարկանանք ըլլայ մենք՝
 Ըլլայ բոլոր քու մարտիկներդ, երբ անի
 Երկվարէր է Հոնեստի վըրայ հաս
 Մարտնչելու. պէտք է անկէ հրաժարի.
 Մարդիկս իրեն չըրին նըժան նախատիք»:

Պատասխանեց Սիգֆրիդ՝ էերսը կտրիծ.

«Ըսածըս ձեզ վիրաւորեց, աէր Հազէն:
 Այն ժամանակ ձեզ կը թողում ընտրութիւնն.
 Եթէ կ'ուզէք որ ըլլան իմ ձեռուկներս
 Բուրգոնդներուն դէմ սոսկալի՝ սհաւոր»:
 Գերնոտ գոչեց սակայն. «Միտայ, ես պիտի
 Արգելք ընէմ»: Եւ արգիւնց իր մարդոց
 Որ չըսօսին յանդձորէն՝ ժպրուութեամբ,
 Ձի կը նեղուէր սաստիկ: Սիգֆրիդ դիւցազն ինք
 Կը մըտածէր չընաշխարհիկ կոյտին վրայ:
 «Բայց մենք, ըսաւ Գերնոտ, ինչո՞ւ ձեզի դէմ
 Մարտնչելիք պիտի: Եթէ դիւցազնը
 Հարկ է իյնան պատերազմին մէջ տապաւոտ,
 Մենք պիտ' անկէ ունենայիք քիչ պատիւ,
 Եւ դուք ալ՝ դոյզնի շահ»: Տըսաւ այն ատեն
 Ճեղք Սիգֆրիդն թագաւորին պատասխան.
 «Ինչո՞ւ համար է որ Հազէն եւ Որտուիւն
 Կը վարանին դէպ ի գուպար վազելու
 Իրենց անթիւ մարտիկներով՝ որ կան հոս
 Բուրգոնդներուն միջեւ»: Անոնք լուռ մնացին,
 Որ վերջ տրուի այս խօսքերուն: Գերնոտի
 Խորհուրդը հուսկ յաղթանակեց պայքարին:

«Բարի եկաք, ըսաւ որդին Ուտէի,
 Դուք եւ ձեզի հետ հոս եկող ընկերներդ:
 Մենք ծառայեցք պիտի ձեզի մըտադիր
 Ես եւ բոլոր ազգականներս»: Հլւրիտուն
 Լեցուցին այն ատեն գինին Գոնիթերի:
 Խօսեցաւ այն ժամանակ պէտքը երկրին.
 «Ինչ որ ուրիշը՝ ձեր հրամանին է՝ տտ պատույ,
 Անձ եւ ինչք ինչ որ կայ՝ ձեզի հրպատակ
 Պիտի ըլլան եւ բածնըին ձեզի հետ»: Ասոր
 վըրայ Սիգֆրիդ քըլիկ մ'անուշցաւ:

Անոնց զէնքին զարդին տարին հոգ ու խնամ.
 Եւ փնտոցին ծառաներուն Սիգֆրիդի
 Ամենալաւ բնակարաններն որ զըտաւ:
 Անոնց համար ընտիր յարկիս սարքեցին:
 Անկէ յետոյ՝ տեսաւ ամէն ոք սիրով
 Բուրգոնդներուն միջեւ օտար այն դիւցազն:

Ըրին անոր շատ օրեր մեծ պատիւներ.
 Հազար անգամ աւելի քան ինչ որ ես
 Կրնամ ընել իր զօրութիւնն հոյանուն
 Արժանի էր ասոր, պարտիք հաւատալ:
 Ձէր պատահեր երբեք որ զինքը տեսնողն
 Ատելութիւն սընուցանէր իրեն դէմ:

Թագաւորին ու իր մարդոց համարէն
 Ձբօտանքներուն մէջ գերիվեր էր ան միշտ:
 Ինչ բանի ձեռք ալ գարնէին՝ զօրութիւնն
 Անքան էր մեծ, որ չըկար մէկն որ իրեն
 Հաւասարէր, ըլլայ թէ քար պարսէին,
 Ըլլայ թէ փորձ ընէին նետ նետելու:
 Եւ զի իրենց խաղերն անոնք վ'ընէին

Զ Ո Ր Ր Ո Ր Դ Պ Ա Տ Ա Հ Ա Ր

Ազնւորէն տիկիններու առջև միշտ,
 կը նայէին Նիդերլանդի դիւցազին
 Սիրայօժար անուրբ: Իսկ ինքը Աիգֆրիդ
 Բարձր սիրոյ մըն էր իր սիրտը շըջեր:
 Արքունիքին մէջ գեղեցիկ տիկիններն
 Ըզնափափազ էին գիտնալ իր մասին:
 Թէ ինչ երկրէ էր այն հերոսը չքնադ:
 Այնքան աղուր էր մարմինն, այնքան շքեղ
 իր ըզգետներն: Եւ պատասխան կու տային
 Շատեր. «Անի Նիդերլանդի արքայն է»:
 Ինչ մարգանքի ալ ուզէին ձեռնարկել՝
 Ան միշտ պատրաստ էր: կը կըբեր սրտին մէջ
 կոյս մ'ալփածանի սիրոյ, զոր չէր տեսած դեռ,
 եւ նէ ալ զայն իր սրտին մէջ կը կըբեր,
 եւ զազա ինք իր մէջ նէ անոր հասցէին
 կը դրկէր շատ քնքուշ, շատ քաղցր խօսքեր:
 Երբոր առոյգ մարդերն՝ առպիտ, գինակիր,
 կը մըցէին արքունիքին մէջ, Գրիֆօլօք՝
 Մեծարելի բամբիշն անոր կը նայէր
 Պատուանէն յաճախ, եւ այն ժամանակ
 Նէ չէր ուզեր այլ եւս ուրիշ ըզբօսանք:
 Եթէ գիտնար ան թէ նէ զինք կը դիտէր,
 Նէ՛ զոր կը կրէր իր հոգւոյն մէջ, պիտի 'լլար
 իր ցնոռութիւնը մեծ. եթէ իր աշտին
 կարենար զինքը տեսնել, եւ կառող եւ
 Հաստատելու՝ որ աշխարհի մէջ ոչինչ
 Աւելի քաղցր պիտի 'լլար իր սրտին:
 Արքունիքին մէջ երբոր ան կը կենար
 Մարտիկներուն ճիւղ, խաղերու մէջ ինչպէս
 Սովորաբար կ'ընեն, որդին Սիգլինդի
 Սիրոյ այնքան արժանաւոր կ'երեւար,
 Որ կը ցանկար շատ կին անոր խանդակաթի:
 կը մըտածէր նաեւ յաճախ. ինչպէս ինձ
 Հնար պիտի 'լլայ տեսնել իմին աչքերովս
 Ազնիւ այն կոյսը զոր բոլոր հոգիով
 կը սիրեմ շատ շատոց: Նէ ինձ անձանօթ
 է դեռ, եւ ես զուր կը մըխամ վշտահար:
 Երբ արքաներն հըզօր իրենց երկրին մէջ
 կը վարզէին ձիով, անոնց ետեւէն
 Պէտք է առանց դանդաղելու երթային
 Եւ մարտիկներն, եւ անոնց հետ Սիգֆրիդն ալ:
 Օրիորդաց համար ստի ցաւ մըն էր:
 Եւ ան ըստէպ իր սիրակաթ տարփանքէն՝
 կը զգար սրտին մէջ տազնապներ ահաւոր:
 Ան՝ պետերուն քով Գունթերի երկրին մէջ
 Ապրեցաւ այս կերպով տարի մը ըլման
 (ձմարտութիւնն այս է), առանց տեսնելու
 Սիրոյ այնքան արժանի կոյսը բամբիշն:
 Որուն համար յետոյ նա ինքն ունեցաւ
 Երջանկութիւն անհուն, անհուն տառապանք:

Ի՞նչ Պէտք Սիգֆրիդի ԿՈՒՅԵՅԱԻ ՍԱՔՈՐՈՆՆԵՒ
 ԲՈՒՆ ԴԵՄ

Եւ աւստիկ տարօրինակ զըրոյցներ
 Հասան երկիրը Գունթերի. հետեւ
 Սուրհակներն էին իրեն ուղարկուած
 Մարտիկներու կողմէ՝ իրեն անձանօթ,
 Որոնք իր դէմ առեկութիւն ունէին:
 Այս լուրն անոնց մէջ պատճառեց մեծ օտակում:
 Անուններն այդ մարտիկներուն կու տամ արդ.
 Աքսոններու երկրէն էր մէկը՝ Լիւզգեր,
 Պետ մը հըզօր եւ մեծարոյ, եւ Լիւզգաստ
 կը կոչուէր միւսը՝ թագաւոր Գունիոյ:
 Գոռոզ պետեր կը բերէին անոնք շատ
 իրենց հետ այս արշաւանքին մէջ յոխորտ:
 Սուրհակալները թշնամի պետերուն
 Հասան երկիրը Գունթերի: Անձանօթ
 Այս մարդերուն հարցուցին ինչ բուր իրենք
 կը բերէին, եւ փութապէս արքունիք
 Տարին գահուոք՝ Ներկայացնել արքային:
 Արքայն գահուք աղերսաբանեց բարեկեց,
 Ըսաւ. «Բարի եկաք. ըզձեզ հոս զրկողն
 Ես չեմ ճանչնար. ինձ պիտի 'սէք թէ սիլ է»:
 Բարի արքայն այսօրինակ խօսեցաւ:
 Ունէին մեծ վախ Գունթերի զայրութիւն:
 «Ո՛վ թագաւոր, կ'ուզէ՞ք դուք թոյլ տալ մեզի
 Որ մեր բերած պատգամը ձեզ ըսէինք.
 Մենք զայն ձեռն պիտի չծածկենք. պիտի տանք
 Անունը ձեզ՝ մեզ հոս զրկող պետերուն:
 Կ'ուզեն ձեզի այցելել ձեր երկրին մէջ
 Թագաւորները զոյգ Լիւզգաստ եւ Լիւզգեր:
 Արժանացած էք դուք անոնց բարկութեան.
 Մենք լըսեցինք շատ լաւ որ այս զոյգ պետերն
 Հանդէպ ձեզի բանալութիւն ունին մեծ:
 Կ'ուզեն բերել քանակ մ'ի վորմա՝ Հունի վրայ:
 Շատ մարտիկներ ունին ստատք, լաւ գիտցէք:
 Արշաւն իրենց պիտի սեղի ունենայ
 Տասնհներգու շաբաթներու մէջ: Ունիք
 Եթէ դուք քաշ բարեկամներ, կանչեցէք
 Փութով, որպէս զի ձեր գիւղերն, աւաններն
 Անդորրութեան մէջ մընան. շատ կորսակներ՝
 Շատ վահաններ պիտի 'լլան հոս շարդուփշուր:
 Կամ թէ կ'ուզէք բանակցութեան մէջ մտնել
 Մեր պետերուն հետ, անոնց մարդ զրեցեցէ:
 Այսպէս պիտի լըմտենաւ անհամար
 Գունդերը ձեր հաստահարուտ թնամեաց,

Որ կու գան ձեր հոգին ցաւով տանջելու.

Որովհետեւ հոս պիտ' իյնան գիտապատտ
Հուսկանունն շատ զերընտիր ասպետներ:

— Ըսպատեցէք քիչ մ'ատեն, կամ ջրքս ձեզի
Կան քան յայտնելու, պէտք է որ լաւ մըտածեմ.
Ըստ բարի արքային Բուրբ քաջերէս
Պիտի չծածկիմ, եւ մըտերմացըս առջեւ
Գանգատիմ այդ պատգամին դէմ բռնաւոր»:

Գաջ Գունթերի համար տանջալք մըն էր աս:

Չէր ելլիր իր մտքէն պատգամը յոխորտ.
Կանչել տըւաւ Հագէնն եւ միւս իր մարդերն:
Հրաման տըւաւ նոյնպէս երթալ փութապէս
Դէպ արքունիքը Գերնտոսի: Այն ստեն
Ինչ քաջ մարտիկ որ գըտան հնծ փութացին:
Ըստ հ'ուզեն զայ յարձակել վրանոր հոս
Մեր երկրին մէջ՝ բանակներով սկայազոր.
Հանցեցէք զուք այս կէտն առնել նըկատի»:

Գերնտո՛ ասպետը մեծարոյ եւ արի
Պատասխանեց այսօրինակ. «Մենք ըզմեզ
Պիտի ստըրով պաշտպանեմք», այսպէս ըսաւ
Գերնտո. «Անոք որ սահմանուած են մահուան՝
Մահը անոնց համար է լոկ. թող անոնք
Պառկին մահուան մէջ. ուստի չեմ կրնար ես
Մտնալ պատիւս: Բարով գան մեր թշնամիք»:
Խոսեցաւ այն ստեն Հագէն Տրոնիկ:

— Այդ խորհուրդն ինձ լաւ չի թըւիր. թէ՛

Եւ թէ՛ Լիւզգեբ կարի յանդուրն են ու խորիտ:
Մենք չենք կրնար իմաց տալ մեր մարդերուն
Այդքան սակաւ ժամանակի մէջ — այսպէս
Բացատրեց իր միտքը մարտիկն անվեհեր: —
Այդ մասին պէտք է Սիգֆրիդի հետ խօսիլ»:

Բանբերներուն քաղցրին մէջ տուն տրուեցաւ,
Թշնամիներ էին թէնէ, քաջ Գունթերն
Հըրամայեց որ անտեց լաւ ծառայեն
(ինչ որ ի գործ դըրուեցաւ մեծ ճշդութեամբ),
Մինչեւ որ ան ըստոյզ գիտցաւ թէ որոնք
Իրեններէն պիտի 'լլային իրեն վրայ:
Մըտառանջ էր արքայն, կ'ուտէր զինք տագնապն:
Ամենաքաջ ասպետն անզէտ տակաւին
Անոր հասած դժբախտութեան, տեսաւ զինք
Այսպէս թախտոտ եւ ցաւագին: Արաչեց
Թագաւորին պատճառն իրեն յայտնելու.

«Կը զարմանամ, ըսաւ Սիգֆրիդ, մեծապէս,
Որ փոխեցիք յանկարծ զըւարթ ձեր կերպերն,
Որոնք երկար ստեն բնական էին ձեզ»:

Պատասխանեց անոր Գունթեր՝ վե՛ն մարտիկն.
«Ես չեմ կրնար առէն մարդու բացատրիլ
Ծանրը հոգեբը զոր ստիպուած եմ կըրել
Սրտիս մէջ գաղտ. մարդ ասգնապաններ իր սրտին

Կրնայ բնալ տերս մըտերմացն առջեւ լոկ»:

Սիգֆրիդի դէմքը կարմրեցաւ, դեղնեցաւ:
Այսպէս ըսաւ թագաւորին. «Ես ձեզի
Չըմիտեցի ոչինչ. ձեզի պիտ' հասնիմ
Չեղերտու ձեր սաղակապներուն մէջ քուրդ:
Դուք բարեկամ մը կը փնտտէք՝ ես ահա.
Եւ ես պիտի հաւատարիմ ըլլամ ձեզ
Մինչեւ մահուան օրըս առէն պատիւով»:

— Թող ձեզ Աստուած ինք վարձատրէ, տէր

[Սիգֆրիդ.

Ինձ եանելի են ձեր խօսքերն: Եւ ինծի
Եթէ նոյն իսկ ձեր քաջութիւնը չըլլայ
Օգտակար, ես դարձնալ ուրախ պիտի 'լլամ
Որովհետեւ անձնաւրէի եղաք ինձ:
Թող ես անարի տակաւին քիչ մը ստեն,
Պիտ' ունենաք զուք վարձքերնիդ անխափան:
Կ'ուզեմ ձեզի հասկըցնել թէ ինչու
Տըխուր եմ ես: Իմացայ ես ինձ ոտնի
Թագաւորաց բանբերներէն, որ կ'ուզեն
Բանակներով այցելուութեան գալ ինձ հոս.
Ոչ մէկ մարտիկ այսպէս եկաւ մեր երկիրն»:

Ըսաւ Սիգֆրիդ. «Այդ մասին բնաւ հոգ մ'ը՛-

[ե՛ք,

Չեր սիրուն հանգիստ բռնեցէք. ինչ որ կ'ընեմ
Կատարեցէք միայն. ինծի թողուցէք
Պաշտպանութիւնը ձեր պատուին ու շահուն.
Եւ ըսէք ձեր մարտիկներուն որ ձեզի
Օգնութեան գան փութանակի: Չեր չըզոր
Թշնամիներն երսուն հուար մարտիկ իսկ
Ունենային, եւ պիտ' անպիտակ դիմարեմ
Լճի հագարով. ասոր հոգն ինձ թողուցէք»:

Ըսաւ Գունթեր արքայն. «Ատոր համար ես
Յաւտեանն ձեզ երախտապարտ պիտի 'լլամ»:

— Ուրեմն ըրէք որ ունենամ հագար մարդ,
Ձի տանելու մարտիկ միայն ունիմ ես.
Ես ձեր երկիրը պաշտպանեմ պիտի, ես.
Սիգֆրիդի աջը ծառայէ պիտի ձեզ
Հաւատարիմ յաւէտ. եւ մեզ պիտի գան
Իբր օգնական Հագէն, Որտուին եւ Դանիւուարոյ
Եւ Սինդոլ՝ ձեր նախամեծար մարտիկներն:
Հեռերնիս պէտք է որ քալէ անվեհեր
Մարդը՝ Ֆոլքերը՝ դրօշը ձեռքը բռնած.
Իրմէ գատ ոչ ոքի կրնամ յանձնել զայն:
Արդ թոյլ տըւէք որ բանբերները հեծնեն
Վերադառնան երկիրն իրնից տէրիտուն:
Թող իմացեն որ շուտով գան տեսնեն մեզ՝
Որ քաղաքները մեր անզգորը մընան»:

Իմաց տըւաւ թագաւորն այն ժամանակ
Ազգականաց, ինչպէս եւ իր մարդերուն:
Սուրհանգակները Լիւզգեբի արքունիք

Եկան. անոնք ուրախ զըւարթ էին շատ
 Որովհետեւ պիտ' երկիրինն դառնային.
 Գունթեր բարի աբաբան անոնց պարզաներ
 Տըւա հարուստ, եւ ուղեկից՝ իրենց հետ.
 Անոնք ուրախ էին նշարով եւ հըպարտ.

— Արդ լուր տարէք դուք իմ հըզօր թշնա-
 [մնաց,

Ըսաւ Գունթեր, որ պիտի շատ լաւ ընեն
 Հրածարելով իրենց ծրարքին. բայց կ'ուզեն
 Եթէ ինծի այցելել իմ երկիրս մէջ,
 Բարեկամներս չըթողըքնն եթէ դիս,
 Բաւական ծանրը պիտի 'լլայ գործերնին».
 Այն ժամանակ բերին շատ ճոխ ընծաներ
 Բանբերներուն. Գունթեր ինքն ալ տըւա շատ,
 Եւ բանբերները սիրտ չըրին մերժելու
 Հրածնալ առած՝ ուրախ զըւարթ մեկնեցան:

Սուրհանդակներն երբոր հասան Դանիա,
 Եւ իմացաւ աբաբան Լիւզգաստ թէ անոնք
 Հաննոսէն ետ կը դառնային եւ գիտցաւ
 Բուրգոնդներուն յաւակնութիւնն, առաւ գինք
 Սրտմբուտութիւն մը սոսկալի եւ անեղ:
 Ըսին թէ շատ մարդիկ ունին անբարեկ
 Եւ թէ տեսած էին մարտիկ մ'անոնց մէջ
 Որուն Սիզֆրիդ անոնք անուն ուն տային,
 Նիզերլանդի հերոս մ'առոյճ՝ կորովի:
 Ասոր վըրայ Լիւզգաստն առաւ մըտմըտութիւն.
 Գանիացիք երբոր ասի լըսեցին,
 Ըշտակեցին եւս աւելի խմբելու.
 Դպնակիցներ, մինչեւ Լիւզգաստ թագաւորն
 Աըշտակներն համար կըցաւ ունենալ
 Վըսան հազար քաշայանդուզըն մարտիկ:

Սագսոններու պետը Լիւզգեր քաշարին
 Ինքն ալ կանչեց իր մարտիկներն եւ կըցաւ
 Քառսուն հազար եւ աւելի մարդ խմբել,
 Որոնցմով ան կ'ըզձակաթէր արշաւել
 Բուրգոնդներու երկիրն: Աբաբան ալ Գունթեր
 Մարդ էր դրկեր իր պետութեան մէջ բոլոր,
 Ազգականաց եւ իր եղբոր մարդերուն
 Որ կ'ուզէին պատարագմին մասնակցել,
 Եւ նոյնպէս քաշ մարտիկներուն Հագնէի:
 Անհրածնալ հարկն էր գիցազանքը մըզողն:
 Այն մարտին մէջ մահ զըտան շատ մարտիկներ:
 Աըշտակերի պատրաստուեցան ըշտաղով:
 Եւ երբ ահա պիտի չուէին՝ դրօշն առաւ
 Քաշայանդուզըն Ֆուլթեր, մարդը կարիճ,
 Եւ երբոր վարմը թողուցին Հունի վրայ,
 Հագնէ եզաւ ըսպարապետ գունդերուն:
 Հետն էր անոնց նաւը Սինդուդ, քաշէ Հունուդ,
 Կարող երկուքն ալ Գունթերի սովորն
 Յուցընելու ինքըզինքին արժանի.

Դանկուարտ՝ եղբայրը Հագնէի, եւ Որտուին,
 Որ յիրաւի կրնային շատ պատիւով
 Համբըւիլ այն դիցազանական գունդին՝ մէջ.
 — Տէր աբաբայ, դուք՝ ըսաւ Սիզֆրիդ, հոս
 [կեցէք,

Ձի ինձ կ'ուզեն հետեւիլ ձեր մարտիկներն,
 Հոս կ'ինքուն քով կեցէք դուք՝ խրախուսուած,
 Վստահ եմ եւ որ ձեր պատուին՝ ինչքերուն
 Պիտի կրնամ հանդիսանալ ախոյեան:
 Անոնք որ ձեր մարդ Գունթերն յարձակիլ
 Ի վարմս՝ Հունի վրայ — ինչ որ ես շատ դիւրաւ
 Պիտի անոնց արգիլէի — տուներին
 Կրնան մընալ: Մենք պիտ' այնքան սաստկապէս
 Անոնց երկրին մէջ արշաւենք, որ անոնց
 Յաւակնութիւնն յոռոտ փոխուի տխրութեան» Եւ
 Հունը թողով՝ Հետի մէջէն քըչեցին
 Ձիերն անոնք Սագսոններու դէպ երկիրն,
 Ուր մղուեցաւ ընդհուպ անեղ պատերազմ:
 Երկիրն այնպէս ավերեցին թրակնով՝
 Հըրեհներով, որ արքաները կրկին
 Յետոյ սեւ լուրը լըսեցին մեծ ցաւով:

Սահմանազուլիս հասան, ըշտապ ունէին
 Զինակիրներն. հըզօր Սիզֆրիդը հայտուց.
 «Ո՞վ պիտի 'լլայ հետեւորաց արդ պաշտպան:
 Սագսոններու երկիրն երբեք չունեցաւ
 Աըշտակք եւս կործանարար եւ քանդիչ»:
 Տըւին անոնք պատասխան. «Քող քաշ Դան-
 Համբաներուն վըրայ հօկէ զինարաց. [կուարս
 Մարտիկ մըն է ան քաշ, իրն շընորբու
 Մենք պիտի շատ քիչ կորուստներ ունենանք
 Ձեռքէն մարդոցը Լիւզգերի: Թող Որտուին
 Եւ ինք այսօր վերջապահ գունդը կազմեն»:

— Ես ինքս, ըսաւ Սիզֆրիդ, պիտի արշաւեմ
 Եւ թշնամեաց դէմ պիտի 'լլամ պահանջող,
 Մինչեւ ոտիկ շոկատներուն հանդիպմմ»:
 Ետս գիտուեցաւ որդին չքնապ Սիզիլիդի:
 Եւ գի կ'ուզէր ինքն յառաջել, Հագնէի
 Եւ Գերտոսի յանձնեց բանակին, Յետոյ ինք
 Երկվարեց դէպ ի երկիրը սարսոն:
 Իր ձեռքն այն օրը փըրեց շատ կորուստներ:

Տեսաւ առջեւ՝ դաշտին մէջ բանակած՝
 Բանակ մը մեծ, որ կը զըլէր ու կ'անցնէր
 Անուտորէն թըւով իր օրուզը փոքրիկ:
 Կային քառսուն հազար եւ եւս աւելի:
 Ազնւական եռանդով լի եւ զեղու
 Սիզֆրիդ անոնց կը նայէր մեծ ցնծութեամբ:
 Մարտիկ մը հոն երբ յառաջ էր անցեր՝
 Պարեկապան, եւ հըս արթուն՝ այնպօրէն [տրկն
 Տեսաւ զայն տէր Սիզֆրիդը, եւ այն քաշ մար-
 Ինքն ալ տեսաւ Սիզֆրիդը օէգ: Նոյնհետայն

Սկզբան երկուքն ալ մէկը մ'ըւտը դիտել:
 Ձեզ պիտի 'սեմ' թէ այն պահանջը ով էր:
 Ունէր իր ձեռքը շինջ վահան մ'ոսկեղէն.
 Լիւզգաստ արքայն էր, կը հսկէր գոււղերուն:
 Ազնի օտարը խոյացաւ պերճօրէն:
 Լիւզգաստ պետն ալ նետն վըրջան նայուածքննր
 Մուղեզանունն, Ձիերն իրենց իրթթեցին.
 Բոլոր թափով արձակեցին նիզակներն
 Ապարներուն վըրայ իրենց: Դոյն պահուն
 Տագնապ մը մեծ առաւ Սաքսոն թագաւորն:

Այս բախումէն յետոյ՝ ձիերը տարին
 Ձոյզ արքաններն, անցնելով մին առջևէն
 Միւսին, կարծես մըրբրիկէ մը մըղուած.
 Բայց անոնք իբրը քաշափորձ սպգեսներ
 Ձանոնք իրենց պախուցեներով դարձուցին,
 Իտարու վրայ արձակեցան սուրերով,
 Բարկութենէ բոցավառ զոյգ այն քաշերն:

Այլքան ուժգին գահեց իր սուրը Սիզֆրիդ,
 Որ ամբողջ դաշտն հնչեց անոր գանգիւղեով:
 Սաղուարտներէն ու սուրբրէն կայծակներ
 Կը ցայտէին ատրաշէկ՝ զոյգ քաշերուն
 Ձեռքերուն տակ. իւրաքանչիւրն անոնցմէ
 Իր ոտխին մէջ իրեն զոյգն էր զըտեր:
 Ձի կը գահէր Լիւզգաստն ալ իր ոտխին
 Հարուստներ շատ ու շատ անէր թսկալի:
 Երկուքին ալ կ'իջնէր բացուիլ թափով
 Թշնամիին ասպարին վրայ, Երսուն մարդ
 Իրեններէն մարտին առեր էին լուրն.

Արոնք սակայն տակալին հոն չըհասած՝
 Սիզֆրիդ տարած էր յաղթութիւնը վազուց:
 Ճերմակ գրահին մէջէ - ընտիր էր սակայն -
 Սիզֆրիդ տըւած էր արքային երեք վէրք
 Հաստոյր, արիւնը կը ցայտէր վէրքերէն
 Սուրին չեղբին տակ ուղիտօրէն. մարեցաւ
 Ոյժն ու աշխոյժը քաշ Լիւզգաստ արքային:

Աղաչեց իր մրցակիցին՝ որ խնայէ
 Կեանքին, անոր երկընցուց ձեռքն եւ ըսաւ
 Թէ իր անունը Լիւզգաստ էր: Դոյն պահուն
 Իր մարտիկներն հասան վըրայ. Երեսներ
 Էին աղէկ ինչ որ անցըր դարձեր էր
 Պարեկապան զոյգ քաշերուն զըլուխէն:

Երբոր Սիզֆրիդ ուզեց պարտեալը տանիլ,
 Յարձակում կրեց իր երեսուն մարդերէն.
 Այն ատեն ձեռքը դիցազին պաշտպանեց
 Ազնի գերին՝ գարմանալի հարուստներ
 Իւրենցնելով: Անկէ յետոյ գործեց ան
 Գեռ աւելի մեծ վընասներ՝ քաշ դիցազն:
 Արիաբար ամբողջ երսունն ըսպանեց,
 Բաց ի մէկէն որուն կեանքին խընայեց:
 Հնձաւ սրացաւ ասի զընայ պատմելու:

Ինչ որ եղած էր: Մարդ կրնար իմանալ
 Հմարտութիւնն իր արիւնտտ կորդակէն:
 Դանիացիք երբ իմացան՝ ըզգացին
 Յաւ եւ զայլոյց թ իրենց պետն ինկած էր
 Գերի. Եզօրն իմացուցին, զոր առաւ
 Կատաղութիւն մը սոսկալի. ըսկարս
 Մըրենչի՝ իբրեւ թէ շարչարուողն ինք ըլլար:
 Առաւ տարաւ բազուկն հըզօր Սիզֆրիդի
 Հերոս Լիւզգաստը Գուլթերի մարդերուն.
 Յանձնարարեց զայն Հագէի. երբոր աս
 Տեղեկացաւ. թէ թագաւոր էր անի,
 Քիչ ցեծութիւն չէր որ ըզգաց իր սրտով:

Հրամայուեցաւ Բուրգոնդներուն որ ծալլեն
 Դրօշներն իրենց. — «Յառաջ, գտնեց վե՛ն Սիզ-
 Ղըհասած օրն իր վախճանին՝ կատարուին Ֆրիդը,
 Պիտի անէր բաներ՝ մինամ եթէ ողջ,
 Ասկէ պիտի Սաքսոններու երկրին մէջ
 Ետտ գեղեցիկ կիներ սեւով համակուին:
 Դուք, հերոսներ Հոնի, եկէք Ժանէտ.
 Դէպ ի բնաւը Լիւզգերի կրնամ ձեզ
 Տանիլ. ըսեցով պատերազմիկ քաշերու
 Պիտի տեսնէք սաղուարտներու խորտակումն:
 Անոնք պիտի համա առնեն շատ ցաւերու
 Իրենց երկրէն տակալին ետ չըղարձած»:

Իրենցնելով ցառեց ձիուն վրայ Գերնտտ.
 Իսկոյն զըրօլը բարբաբոց քաշարի
 Ֆուլթեր իշխանն. հեծաւ անցաւ զնոյն զուխն:
 Արիաբար կը պատրաստուի համօրէն
 Ամբողջ բանակն անհազօր զուպարի:
 Հազար մարդէ սակայն չէին աւելի,
 Եւ տսներկու հատ պետերէ: Բսկբաւ
 Համբաններուն վըրայ փոշին ամպանաւ.
 Կը վարդէին դաշտին մէջէ, կ'երեւար
 Փայլատակելը պաղպաղուն անհամար
 Վահաններուն: Եկած էին նոյն նըման
 Սաքսոն գոււղերն իրենց հատու սուրբրով,
 Ինչպէս յետոյ իմացայ ես: Այն սուրերն
 Ափին մէջ լաւ կը կտրէին քաշերուն:
 Օտարներուն ղէմ կ'ուզէին պաշտպանել
 Անոնք իրենց բերդերն, իրենց երկիրներն:
 Մեծագոյն պետը բուրգոնդան քաշերուն
 Մըղեց ինքզինքն յառաջ. յառաջ կը փութար
 Դան. Սիզֆրիդ Կիզբուլանդն իր բերած
 Մարտիկներով. մըրբրիկն մէջ այն օրուան
 Դարձաւ մէկէ աւելի ձեռք արիւնտուչ:

Դանդողը, Հուռուլը եւ ինք Գերնտտ գահեցին
 Ետտ հարուստներ մահահրաւէր, չըզգացած
 Դեռ թէ սրքան մեծ էր իրենց արութիւնն:
 Ետտ գեղեցիկ կիներ լայնի պիտի 'նդուուպ:
 Եաղարեցին Ֆուլթեր, Հագէն եւ Որտուրն

Փայլակը շատ սաղուարտներու արինով՝
 Ջոր վագոնցին այն խառնուրդին մէջ անհզ
 Մըրըկանման սոսկալի այն մարտիկներն.
 Հրաշալիքներ գործեց Գանկուարտ արութեան:
 Գանիացիք ալ փորձեցին զօրութիւնն
 Իրենր բազկին, եւ կը լըտուէր անաւոր
 Հարուածներուն տակ չըկահանն ու կոփինն
 Ասպարներուն եւ երկասյրի սուրերուն,
 Ար անդադար կը զարնէին: Մաքտոններն՝
 Արիասիրտ մարտերու մէջ՝ գործեցին
 Արինըռուշտ եւ անաւոր նախնիները:
 Բայց Բուրգունդները խուժեցին մարտէն ներս,
 Կը բանային լայնափռեակ շատ վէշքեր:
 Տեսնելու բան էր արինին գունդագունդ
 Թամբերուն վրայ հոսիլը. այսպէս անա
 կը կուէին քաջ եւ արի դիւցազններն
 Իրննց պատուը փրկելու խաղաղաթ:

Շաշն ու շառաշը սայրասուր զէնքերուն
 Ամ լուէր մեծ շըդիզներով ձեռքին մէջ
 Մարտիկներուն՝ հոն ուր իրենց պերճ պետին
 Հեռքին վրայէն գրոհ կու տային գունդէ գունդ
 Նիդերլանդի դիւցազուններն: Հասան հոն
 Դիւցազնօրէն Սիգֆրիդի հետ միասին:

Անոնք իրենց հետ չունէին Հեռնստի
 Քաշերէն ոչ ոք, Սիգֆրիդի ձեռքին տակ
 կը տեսնուէր արեան հոսիլն ուղիօթէն՝
 Ձինջ կորդակներն ի վար մինչեւ զըտաւ ան
 Արքայն Լիւզգեր իր մարդերուն անշէնն հոն:
 Ոտեր բանակն ամբողջ ճեղքեր էր անի
 Երեք անգամ՝ երբոր Հագէնը հասաւ,
 Ար իրեն շատ օգնեց իր բարկ զայրացուկն
 Ամոքելու մըրըկուսին մէջ անհզ:

Իր շանթընկէց հարուածներուն տակ ինկան
 Շատ մարտիկներ տապաստ գետին անկենդան:
 Երբոր Լիւզգերը քաջ Սիգֆրիդը զըտաւ,
 Ար բունելով բարձր իր ձեռքին մէջ Բալմուկ
 Իր սուրն ընտիր՝ իրեններուն շարդ կու տար,
 Ջարհուրէրկ կատարութիւն մ'առան զինք:
 Մտիզին էր խառնուրդը, կար հարճատին
 Մեծ սուրերու. կը խուժէին խուռներամ
 Գունդերն իրենց իրարու դէմ. հերոսներն
 Աւելի նւթ եռանդով մէկըմտէկ
 կը փնտտէին. սակայն վաշտները սարսոն
 Սկըսան տեղիք տալ. կը շնչէր հուր ու բոց
 Մարտիկներուն՝ ատուութիւն մը գծնէ:
 Ըսեր էին Մաքտոններու արքային
 Թէ հարազատ եղբայրն ինկեր էր գերի.
 Այս լուրը զայն կը վշտացնէր խորպաէս.
 Ան լաւ գիտէր թէ Սիգլինդի որդին էր
 Ան քաշութիւնը կատարողը. կային

Ար Գերնտտի կու տային զայն, բայց յետոյ
 Ճշմարտութիւնն հասկըցուցեաւ. Լիւզգերի
 Հարուածներն այնքան էին բուռն եւ հուճկու
 Ար թամբին տակ կը կըքէր ձին Սիգֆրիդի:
 Բայց վեր ելաւ շուտ, եւ Սիգֆրիդ խառնուրդին
 Մէջ հոն պարզեց անազգեցիկ ոյժ՝ կորով:

Հագէն, Գերնտտ, Գանկուարտ, Տըւթեր կ'օգ-
 Անոր. իրենց հարուածներուն տակ ինկան նէին
 Շատեր տապաստ. Սինդուր, Հունուր եւ Որտոսին՝
 Սնւրը բարի, խառնուրդին մէջ փռեցին
 Շատ դիւցազներ դիւթաւալ՝ անկենդան:
 Մըրըկին ծոցը դիւցազներն հոյանուն
 Մնացին այլ նւթ իրարմէ անանջատ:
 կը տեսնէիր՝ մարտիկներու ձեռքերն հոն
 Կ'արձակէին սաղուարտներուն վրայ տէգեր
 Անթիւ պայծառ վահաններուն ընդմէջէն:
 Վահանակներ գեղեցկալեցաւ անհամար
 Արիններանգ էին: Մըրըկին մէջ անհզ՝
 Ձիերէն վար կ'իյնային շատ մարտիկներ:
 Սիգֆրիդ դիւցազը եւ Լիւզգեր խոյացան
 Իրարու վրայ. կը թուէին շըշուով
 Սլաքներ ամէն կողմէ եւ սուր սըւրիններ:

Վահանին գինդը փշրեցաւ ձեռքին տակ
 Նիդերլանդի դիւցազին. քաջը ատածեց
 Թէ յաղթութիւնն անա տանէր պիտի ինք
 Սաքտոններուն վըրայ որ հոն կ'եղային
 կը գետային: Ո՛րքան փաղփուռ զըբաններ
 Վէրտեր շարդեց մանրեց Գանկուարտ քաշարին:

Քաջ Լիւզգերի աչքին պըզակ մը զարկաւ
 Պերճ Սիգֆրիդի վահանին վրայ նըկարուած:
 Ճանչցաւ որ ան ըսկայազօր դիւցազն էր,
 Քաշն ըսկաւա աղաղակն իր մարդոց. [շուտ

— Գուք բուր իմ մարդիկըս, վերձ տըւէք
 Մարտին. ես հոս որդին տեսայ Սիգմունդի.
 Ճանչցայ Սիգֆրիդն անհղաօր: Չանիկա
 Սաքտոններու է զրկեր չար սատանան »:

Մարտին հորձքին մէջ տըւաւ քօռն ինքնեւ.
 Խաղաղութիւն կ'անձկար. իրեն շնորհուցեաւ.
 Բայց Գունթերի դէպ ի երկիրը գերի
 Պէտք է երթար. Սիգֆրիդի ձեռքը անյաղթ
 Չայն հարկադրած էր ընդունիլ այս պայմանն:

Թրգմ. Հ. Ա. ՂԱՅԻԿԱՆ

